

DOI: 10.26104/NNTIK.2022.16.40.047

*Ибирайым кызы А., Солпубашова А.Ы.***ЭЛЕКТРОНДУК ОКУТУУДАГЫ БААЛОО СИСТЕМАСЫ
ЧЕТ ЭЛДИК ТАЖРЫЙБАЛАРДА***Ибирайым кызы А., Солпубашова А.Ы.***ЭЛЕКТРОННАЯ СИСТЕМА ОЦЕНКИ В ЗАРУБЕЖНОМ ОПЫТЕ***Ibraiyim kyzy A., A. Solpubashova***ELECTRONIC ASSESSMENT SYSTEM IN FOREIGN EXPERIENCE**

УДК: 371.3:681.142

Макалада электрондук окутуу кандай натыйжа берип жаткандыгы боюнча айрым изилдөөлөр, дүйнө өлкөлөрүнүн билим берүүсүндө электрондук окуу материалдардын пайдаланылышы, электрондук окутуунун эффективдүүлүгү, электрондук окутууну баалоо системасы сыяктуу маселелер каралды. Изилдөөлөрдөн улам электрондук окуу материалдардын колдонулушун баалоодо проблемалар бар экендиги аныкталды. Көпчүлүк өлкөлөрдүн баалоо системасындагы алардын айырмачылыктары көрсөтүлгөн. Сабактарды өтүүдө баалоонун колдонулушуна анализдер жүргүзүлгөн. Авторлор бул изилдөөдө дүйнө өлкөлөрүндөгү билим берүүнү баалоо негизинен окутууну уюштуруу формаларынан көз каранды экендигин келтиришкен. Андай формалар болуп көпчүлүгү окутуунун интерактивдүү формалары, жаңыча технологиялардын колдонулушу менен өткөрүлгөн сабактар, жаңы методиканы пайдалануу сыяктуу иш-аракеттер болгон. Негизинен макаланын мазмуну эксперименталдык жактан да сыналган.

Негизги сөздөр: билим берүүнүн сапаты, электрондук окутуу, электрондук китеп, электрондук материал, чет элдик тажрыйба, электрондук окуу курал, талаптар.

В статье рассматриваются некоторые исследования результатов электронного обучения, использование материалов электронного обучения в образовании по всему миру, эффективность электронного обучения, система оценки электронного обучения. Исследования показали, что существуют проблемы с оценкой использования электронных учебных материалов. Показаны их различия в системе оценивания большинства стран. Проведен анализ использования оценивания на уроке. Авторы данного исследования отмечают, что оценка образования в странах мира во многом зависит от формы организации обучения. Большинство из этих форм представляли собой интерактивные формы обучения, уроки с применением новых технологий и применением новых методов. В целом содержание статьи проверено экспериментально.

Ключевые слова: качество образования, электронное обучение, электронная книга, электронный материал, зарубежный опыт, электронный учебник, требования.

The article discusses some studies of e-learning outcomes, the use of e-learning materials in education around the world, the effectiveness of e-learning, the e-learning assessment system. Research has shown that there are problems with assessing the use of e-learning materials. Their differences in the grading system of most countries are shown. The analysis of the use of assessment in the lesson was carried out. The authors of this study note that the assessment of education in the countries of the world largely depends on the form of organization of education. Most of these forms were interactive forms of learning, lessons using new technologies and using new methods. In general, the content of the article has been verified experimentally.

Key words: quality of education, e-learning, e-book, e-material, foreign experience, e-textbook, requirements.

Дүйнөлүк билим берүү системасында анын ичинде Кыргызстандын билим берүүсүндө акыркы беш жылдыкта санариптик трансформация маселелери: окутуунун бардык баскычтарында электрондук окутууну киргизүү принциптерин аныктоо, нормативдик документтерди кабыл алуу, ресурстарды жаңылоо, электрондук окутуу системаларын түзүү, электрондук окутууну ишке ашыруу ж.у.с. маселелер көтөрүлүп келүүдө.

Кыргызстандын билим берүүсүндө Санариптик трансформацияга өтүү боюнча бир нече нормативдик документтер (Токтомдор, Концепциялар, Стратегиялар, программалар, пландар) кабыл алынды. 2019-2020-жылдар өлкөнү санариптештирүүгө арналды, т.а. санариптештирүү маселесин чечүүгө негиз боло турган документтер бар десек болот.

Эми билим берүүдө электрондук окутуу кандай ишке ашырылып, кандай натыйжа берип жатат? - деген суроо жаралат.

2020-жылдагы дүйнөдө болуп жаткан COVID-19 пандемиясына байланыштуу Кыргызстандын билим берүүсүндө Интернет-технологияны колдонуу жагы коомчулуктун бардык катмарына тездик менен ишке ашырылды.

Өлкөдөгү санариптик билим берүүгө карата көрүлүп жаткан буга чейинки ар түрдүү кадамдарга карабастан, пандемия учурунда Кыргызстандын билим берүүсү бир топ кыйынчылыктарга туш болду [2].

Өлкөнүн билим берүү системасынын бардык баскычы аралыктан окууга моралдык да, материалдык да жактан даяр эмес экендигин көрсөттү.

Алсак, **биринчиден**, окутуу материалдарынын мазмунунда бир топ кемчиликтер бар экени белгилүү болду: окуу программаларынын мазмунун аралыктан окууга ылайыкташтыруу; окуу куралдардын мазмунун электрондоштуруу; компьютердик программаларды үйрөнүү; башкаларга үйрөтүү ж.б.у.с. маселелер.

Экинчиден, окутуу каражаттарын пайдаланууда бир топ маселелер пайда болду: материалдык-техникалык каражаттардын эскилиги; компьютердик технологияны пайдалануу колдонуу көндүмдөрдүн жоктугу; өлкөнүн аймактарындагы Интернет тутатуу;

шуунун начардыгы ж.б.у.с. проблемалар.

Үчүнчүдөн, коомчулуктун моралдык жактан даяр эместиги болду: административдик жетекчилик тарабынан так көрсөтмөлөрдүн жоктугу, жөнгө сала турган нормативдердин иштелип чыкпагандыгы, мугалимдерге ашыкча иштердин көбөйгөндүгү; мугалимдер менен ата-энелердин байланышынын солгундугу; окуучулардын, студенттердин окууга болгон пассивдүүлүгү; балдар менен ата-энелердин ортосундагы конфликттер; убакытты туура эмес пайдалануу; компьютердик технологиялардын, телефондордун, ар түрдүү гаджеттердин туура эмес колдонулушу ж.у.с. маселелер келип чыкты [2].

Пандемияга чейин Кыргызстанда билим берүүгө карата сапат маселелерин, электрондук окутуу маселелерин көтөрүп, аларды чечүүнүн үстүндө иштөө актуалдуу болуп келген. Себеби, ааламдашуу доорундагы жарандын интеллектуалдык ресурсунун күн санап өнүгүүсү үчүн биз берген билим балага анчейин синбей, турмушта колдонулбай жатышы, ЮНЕСКОнун документтериндеги талаптарды эске алуу зарылчылыктары окуу-нормативдик документтердин улам жаңыланып, жаңыча даярдалып, кабыл алынышына түрткү кылган [3].

Ал эми пандемия билим берүүнүн сапатын көтөрүү, электрондук окутууну колго алуу, аны жөнгө салуу, электрондук окутуунун сапатын жакшыртуу зарыл экендигин шарттап койдү [2].

Эми жогорудагы суроого кайтып келе турган болсок, электрондук окутуу кандай натыйжа берип

жаткандыгы боюнча айрым изилдөөлөргө кайрылып көрөлү.

Дүйнөлүк өлкөлөрдө жүргүзүлгөн рейтингде *Сингапур, Гонконг, Түштүк Корея, Тайвань, Япония, Финляндия* өлкөлөрүнүн билим берүүсү жогорку деңгээлде деп белгиленип келет. Бул өлкөлөрдүн тажрыйбаларына таянсак, электрондук окуу материалдарын колдонуу жана баалоо маселелерин жөнгө салуу азыркы учурда актуалдуу болуп эсептелет [7].

Дүйнөлүк тажрыйбалардан жана адабияттардан окуп, талдап, иликтеп көрсөк аталган өлкөлөрдүн билим берүүсүндө электрондук окуу материалдарды пайдаланып окутуу оң натыйжа бере тургандыгы такталды.

Ал эми жетишкендиктерди баалоо маселесине келе турган болсок, электрондук окуу материалдардын колдонулушун баалоодо проблемалар бар экендиги аныкталды. Мисалы, кээ бир мамлекеттер (*Сингапур, Испания, Венгрия, Бразилия, Финляндия, Эстония өлкөлөрү*) электрондук китепти колдонуп окутууда окуучулардын билимин баалоого келгенде өз ара тажрыйба алмашууга таянышаары белгилүү болду [4]. Испания менен Россиянын мектептеринде окуучулардын билимин баалоо системасы боюнча окшоштуктар бар, бирок баалоо шкаласы боюнча айырмаланат [6]. Дегеле, билим берүү системасында баалоо АКШ жана көптөгөн Европа өлкөлөрү Россия мамлекетинен беш кадам бирдиги (шкала) боюнча айырмаланат [9] (1-табл.).

1-таблица

Баалоо системасы шкала менен

Билим сапаты % менен	Россия	Америка
100%	5	A* (эң жакшы)
96-99%	5	A (абдан жакшы)
91-95%		A ⁻
88-90%	4	B ⁺ (жакшы)
84-87%		B
81-83%		B ⁻
78-80%	3	C ⁺ (канааттанд.)
74-87%		C
71-73%		C ⁻
68-70%	2	D ⁺ (канааттанд. эмес)
64-67%		D
61-63%		D ⁻
60% төмөн	-	F – эң начар

Кыргызстан, Россия жана Германия мамлекеттеринде баалоо системасы боюнча салыштырмалуу анализге токтолуп көрсөк (2-табл.):

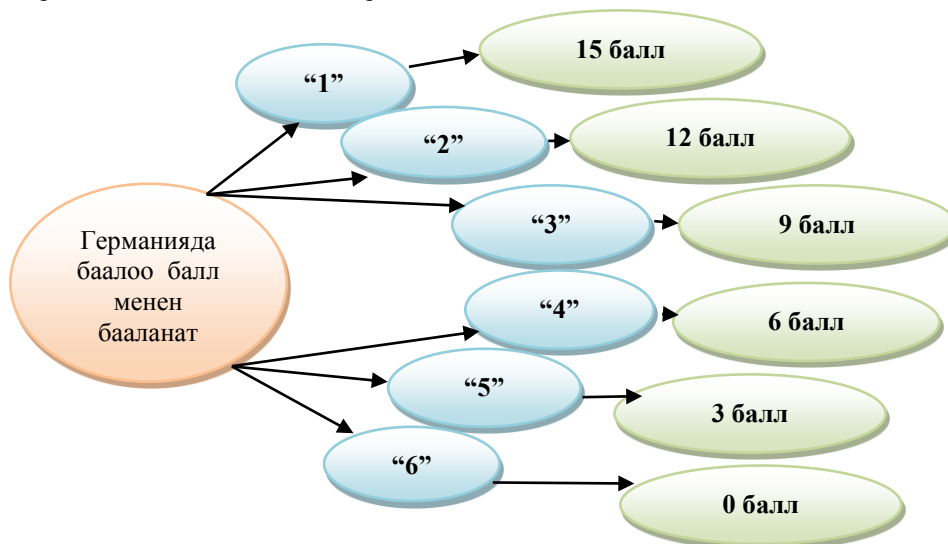
2-таблица

Баалоо системасына салыштырмалуу анализ

Баа	Кыргызстан	Россия	Баа	Германия	Баа
5	Эң жакшы	Эң жакшы	5	Эң жакшы	1
4	Жакшы	Жакшы	4	Жакшы	2
3	Канааттандырыллык	Канааттандырыллык	3	Канааттандырыллык	3
2	Канааттандырыллык эмес	Канааттандырыллык эмес	2	Жетиштүү	4

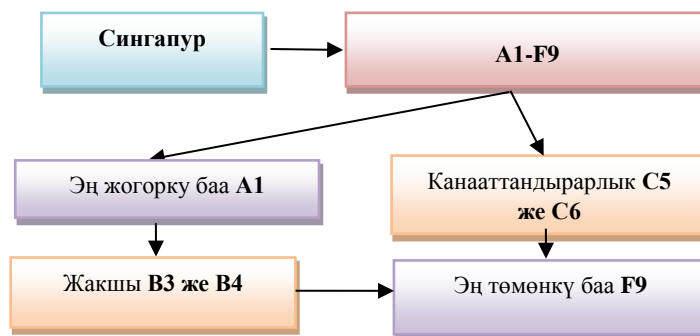
1	Начар	Эң начар	1	Канааттандырарлык эмес	5
				Жетиштүү эмес	6

Ошондой эле Германиянын мектептеринде электрондук окуу материалдарды колдонуп сабак өтүүдөгү баалоо балл менен бааланат. Дүйнө өлкөлөрүндө, негизинен, сабак көпчүлүк учурда интерактивдүү түрдө өтүлөт. Немец мектептеринде баалоо системасы «бир» деген баадан «алтыга» чейин балл менен бааланат [4] (1-чийме).

1-чийме. Германиядагы баалоо системасы.

Сингапурдун мектептеринде окуучулардын билимин баалоо жана баа коюу принциби өтө кызыктуу. Баа коюу 9 баллдуу шкалалык метод менен бааланат (A1ден-F9га чейин) [10] (2-чийме).

2-чийме. Сингапурдагы баалоо системасы.

Жалпы академиялык жетишкендиктерди эсептөөдө балл системасы Сингапурда оригиналдуулугу менен өзгөчөлөнөт. Жыйынтык эсептөө L1 B5 же L1 R4 менен алынат. L1 B5-аббревиатура англис тил сабагы боюнча баллдын эсептелген суммасы. Мисалы, L1-бир предметтин суммасы. Беш предмет (релевант) болсо, R5 мунун ичине кирет (математика жана гуманитардык предметтер). Ал эми элиталык мектептерде интеграцияланган билим берүү европалык стандарттын принциби боюнча бааланат – GPA (Grade Point Assessment) [10].

Ал эми Япониянын мектептеринде окуучулардын аткарган иштерин, тапшырмаларды баалоодо алардын дептерлерине төмөндөгүдөй белги менен чиймелеп баалашат [4]. Мисалы:

Үч бурчтук – берилген тапшырмадан ката кеткен болсо аны оңдоо.

Тегерек – чоң же кичине тегерек түрүндө чиймеленсе, тапшырманын жообу туура.

Гүл (ханамару) – чийилсе окуучуга чыныгы сыйлык, комплимент аракет кылганы үчүн белги.

Төрт бурчтук – дагы аракеттенүү, толуктоо, бирок бул белги сейрек колдонулат.

Эллис – туура иштеп чыгуу.

Япония мектептеринде баа коюлбайт. Баалоо сан менен А дан F ке чейин А (90-100%), В (70-90%), С (60-70%), F (0-60%) бааланат.

Финляндиянын мектептеринде окуучулардын ишмердүүлүгүнө көп көңүл бөлүнүп, сабактар интерактивдүү түрдө өтүлөт. Мисалы, мугалим видео ме-

нен сабак өтсө, аны окуучулар интерактивдүү талкуулашат. Ар бир окуучу өз пикирин билдирет. Алар өздөрүнүн планшет компьютерлерине кыскача сочинение-эссе жазышат (кааласа темадан тышкары болсо же топ менен иштесе да туура болуп эсептелет). Баа 0-балл, 4 балл ж.б. 10 баллга чейин бааланат. Мисалы, 7 балл – «орто», 8 балл –

«жакшы», 10 балл – «эң жакшы», ал эми 0 балл – «канааттандырарлык эмес» деп бааланат [1].

Эми дүйнөлүк өлкөлөрдүн баалоо системасы кандай? - деген суроого келе турган болсок, дүйнөлүк өлкөлөрдө баалоо системасы окуучулардын компетенттүү билим алуусуна, алардын билим, билгичтигине жана интерактивдүү билимине карата бааланганы такталды [8]. Ал төмөндөгүдөй (3-табл.):

3-таблица

Дүйнө өлкөлөрүнүн баалоо системасы

К/№	Баалоо системасы	Мамлекеттер
1.	6 - балл	Германия
2.	10-балл	Латвия, Белоруссия, Молдавия, Литва, Грузия
3.	12-балл	Украина
4.	20-балл	Франция
5.	100-балл	Япония
6.	Тамга жана сан (буквенная и цифровая)	Америка

Жогоруда аталгандай, чет өлкөлөрдө баалоону билим берүү системасына жуурулуштуу зарылдыгы келип чыгууда.

КРдин жалпы билим берүү уюмдарынын предметтик стандарттарында күтүлүүчү натыйжага негизделген негизги компетенттүүлүктүн калыптанышы конструктивдүү (креативдүү), продуктивдүү, репродуктивдүү деңгээлдер менен бааланат. Предметтик стандартка таянып, электрондук окуу материалдарды пайдаланып окутууда окуучулардын билимдерин жана билгичтиктерин баалоонун болжолдуу нормалары иштелип чыккан [11]. Мисалы төмөнкүдөй.

1. Окуучу предметтинде кубулуштарды жана законченемдүү-лүктөрдүн маңызын так түшүнсө, байкоо, тажрыйба жана теорияларды билсе; сабакта колдонулган электрондук окуу материалдар менен көрсөтүлгөн видеолорду түшүнсө; сабакты коштоп жүрүүчү кыймылдуу бөлүктөрдү, графиктерди жана видеосүрөттөрдү түшүнүп айтып бере алса; алган теориялык билимдерин жаңы жагдайларда колдонсо; чыгармачылык менен иштей билсе, анда «5» деген баа коюлат;

2. Өтүлгөн теманы түшүнүп, жаңы тема менен болгон байланышты ачып көрсөтүп, сабакта колдонгон электрондук окуу материалдардын маз-

мунун толук түшүнсө; турмушта болуп жаткан табигый кубулуштарды айырмалап айтып бере алса; продуктивдүү өз алдынча оңдоп алууга мүмкүнчүлүгү болсо, анда «4» деген баа коюлат.

3. Сабакта электрондук окуу материалдарды колдонуп өтүүдө анын маңызын туура түшүнүп айтып бере алса, бирок жообунда кийинки материалдарды өздөштүрүүгө терс таасирин тийгизбей турган айрым каталар кездешсе; алган билимдерди практикада колдонууда кыйналса; репродуктивдүү иштей алса; материалдын кайсы бир суроолорун ачык түшүнбөстөн, окуу китебиндеги текст менен чектелип, оюн толук айтып бере албаса, ага «3» деген баа коюлат [11].

Мисалга «*Табият таануу*» сабагында электрондук окуу материалдарын колдонуп өтүүдө окуучулардын билимин баалоо предметтик стандартта берилгендей, тандалып алынган усулдар менен формаларга ылайык баалоонун ар түрдүү методдору аркылуу ишке ашырылганына токтололу.

Электрондук окуу материалдарын колдонуу менен аралыктан окутуу учурунда 5-класстын Табият таануу предмети боюнча календардык пландын негизинде системалуу түрдө методикалык жардам катарында видеосабактар өтүлүп, жыйынтыгы төмөндөгүдөй болду (4-табл.):

4-таблица

5-класстын жыйынтык көрсөткүчү

Мектеп	Класс	Окуучунун саны	Креативдүү	Продуктивдүү	Репродуктивдүү	Б.с %	Катышкан эмес
№72 Мектеп-Гимназия Табият таануу мугалими. Каленова А.Т.	5 Г ₁	26	5	8	9	50	4
	5 Г ₂	28	5	7	13	42,85	3
	5 СЭ ₁	26	3	8	14	42,30	1
	5 СЭ ₂	25	5	7	11	48	2
Жыйынтыгы:		105	18	30	47	45,71	10

Окуу материалдары мугалимдер тарабынан төмөндөгүдөй технологиялар аркылуу ишке ашырылуу керектиги боюнча методикалык жардамдар берилди: гипертексттүү технология; брифинг технология; интерактивдүү технология; Дальтон технология; интервью сабагы; анимациялуу жана кызматташтык видеосабактар ж.б. Бул технологиялар убакыт чектелүү болсо да, сабактын мазмунуна айкалыштырылып өтүүгө аракеттер жасалды. Ар бир сабактын маз-

мунуна ылайык окуучуларга текст менен иштөөгө, суроолорго жооп жазууга, сүрөт боюнча баяндама жазып келүү, Эйлер-Венн диаграммасын, кластер түзүү тапшырмалары берилди. Окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өркүндөтүү максатында өтүлгөн темага ылайык ар түрдүү ребус жана аларды чечмелөө тапшырмалары берилип турду [8]. Жыйынтыгы төмөндөгүдөй болду (5-табл.):

5-таблица

Окуучулардын компетенттүүлүктөрү

Окуучунун саны	Конструктивдүү (креативдүү)	Продуктивдүү	Репродуктивдүү
№52 орто мектеп, 29 окуучу. Табият таануу муг. Жумабаева Н.Д.	11	13	5
№72 гимназия-мектеп, 118 окуучу. Табият таануу муг. Каленова А.Д.	20	84	14
Бардыгы 147 окуучу	31 (21,08%)	97 (65,98%)	19 (12,92%)

Ошондой эле окуучулар менен кайтарым байланыш жүргүзүү максатында окуу материалдарынын негизинде тесттик тапшырмалар берилди.

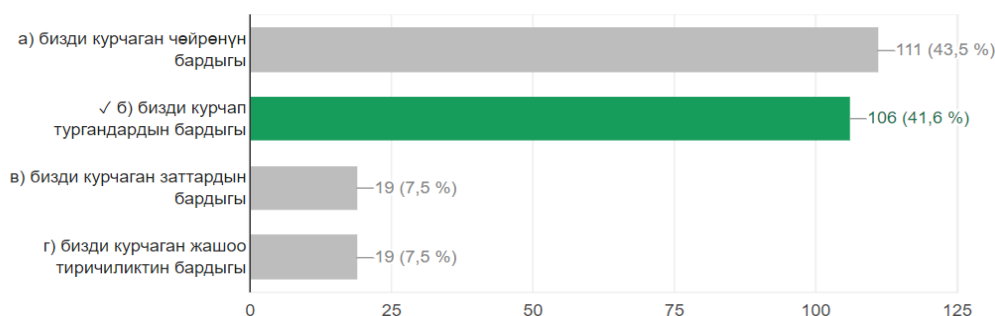
Статистика

3-чйме. Тесттик тапшырмалардан алынган баллы.

1. Жаратылыш же табият деген эмне?

Тура жооптор: 106 из 255

4-чйме. Тесттик тапшырмалардын жыйынтыгы.

Жыйынтыктап айтканда, дүйнө өлкөлөрүндө окуучулардын билим жетишкендиктерин баалоо системасы окутуунун формасынан да көз каранды экендигин жана баалоо критерийлери электрондук окутуу шартында дагы да жакшыргандыгын, конкреттештирилгендигин айтсак болот. Баалоо системасынын жөнгө салынышы менен ал окуучулардын окутуунун жетишкендиктерин диагноздоонун, проблемаларын өлчөөнүн, кайтарым байланышты ишке ашыруунун, коомдогу билим берүүнүн жетишкендиктерин, проблемаларын анын абалын окуучуларга, ата-энелерге, мамлекеттик жана коомдук структураларга жеткирүүнүн негизги каражаты болуп саналат.

Адабияттар:

1. Бражник М.О. Особенности оценивание в школьном образовании Финляндии. Статья сентябрь 2009. <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-otsenivaniya-v-shkolnom-obrazovanii-nii-finlyandii>
2. Ибирайым кызы А. Пандемия шартында Кыргызстандагы электрондук окутуу маселелери. / Alato academic studies. - Бишкек. - №3. - 2021. - С. 15-19.
3. Калдыбаев С.К., Ибирайым кызы А., Сөлпүбашова А.С. Электрондук окуу материалдарды түзүү талаптары. / Alato academic studies. - Бишкек, №1, 2020. - С. 9-17.
4. Образовательная среда сегодня и завтра. Сборник научных трудов. Под общей редакцией Бубнова Г.Г., Плужника Е.В., Солдаткина В.И. - М., 2014. - С. 96-109.
5. Система оценки в России и Америке. https://yandex.ru/images/search?from=tabbar&text=Система%20оценок%20России%20и%20Америке&pos=12&img_url=https%3A%2F%2Fmulo58.ru%2Fwpcontent%2Fuploads%2F2%2F0%2Fd%2F20d66495d97a6bc2ca667877b56f2f12.jpg&rpt=simage
6. Система оценок в Испании, критерии оценки качества в системе электронного обучения. <https://espanarusa.com/ru/pedia/article/155270>
7. Соловьева М.А. Электронные учебные материалы. Виды электронных учебных материалов. <https://nsportal.ru/npspo/obrazovanie-i-pedagogika/library/2017/01/10/statya-na-temu-elektronnye-uchebnye-materialy>
8. Электрондук окутуудагы баалоо системасы. / Кут Билим. №4(10893). 2021-жыл, 29-январь. 12-бет.
9. <https://skyeng.ru/articles/amerikanskaya-shkola/>
10. https://yandex.ru/images/search?from=tabbar&text=тема%3A%20Электронные%20оценивание%20Сингапура&pos=6&img_url=https%3A%2F%2Fsd.videouroki.net%2Fhtml%2F2019%2F05%2F21%2Fv_5ce3b4d5dd643%2Fimg4.jpg&rpt
11. <http://kao.kg/предметные-стандарты/>
12. Ибирайым кызы Айжан Электронное обучение на современном уроке. / Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. 2021. №. 3. С. 229-233.
13. Ибирайым кызы А., Акматов Д.А., Дүйшеналиев Ж.С. Электронное обучение в системе образования кыргызстана. / Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. 2021. №. 3. С. 234-237.